29/06/2022

Ο Απόστολος Παύλος και η Ιερισσός

/ Παράδοση

Στις 29 Ιουνίου η Ιερισσός -όπως και όλη η Ελλάδα- γιορτάζει τη μνήμη των ισαποστόλων Πέτρου και Παύλου ή τη γιορτή του Αγίου Παύλου, όπως είναι γνωστή στους ντόπιους Ιερισσιώτες. Μία γιορτή βαθιά ριζωμένη στη θρησκευτική παράδοσή της.

- Του Χρήστου Καραστέργιου

Η λατρεία του Αποστόλου Παύλου είναι βαθειά ριζωμένη μέσα στους αιώνες στη θρησκευτική και πολιτισμική παράδοση της Ιερισσού και της Χαλκιδικής. Κατά την παλιότερη σωζόμενη μαρτυρία του 1550[i], ο Απόστολος Παύλος πέρασε για να διδάξει το λόγο του Χριστού από την αρχαία Άκανθο (Ιερισσό). Οι ειδωλολάτρες τότε Ακάνθιοι τον κυνήγησαν για να τον σκοτώσουν και ο Απόστολος κρύφτηκε πίσω από ένα κοπάδι βόδια ανατολικά του οικισμού. Εκεί τον βρήκαν οι κάτοικοι, αλλά ο Θεός άκουσε την παράκλησή του και άνοιξε ένα χάσμα στη γη που τον

οδήγησε στη χερσόνησο της Κασσάνδρας. Η παράδοση αυτή άλλαξε τον 19ο αιώνα και το κυνήγι του Αποστόλου Παύλου το φόρτωσαν οι Ιερισσιώτες στους Λαδιαβίτες, μία σαφή πληθυσμιακή ομάδα ενταγμένη στη κωμόπολη της Ιερισσού προερχόμενη από το κατεστραμμένο το 1700, χωριό της Λαδιάβας [ii].

Κατά τη νεότερη παράδοση όπως σώζεται καταγεγραμμένη στο «Μικρασιατικό Ημερολόγιο» του 1912[iii], ο Απόστολος Παύλος ερχόταν με μία βάρκα στην Άκανθο για να διδάξει τον λόγο του Θεού. Στα ανοιχτά του κόλπου βρήκε κάποιους Λαδιαβίτες ψαράδες που ψάρευαν. Πεινασμένος ο Άγιος τους ζήτησε λίγο ψωμί για να φάει αλλά οι Λαδιαβίτες νευριασμένοι τον έδιωξαν. Λίγο αργότερα που ανέβασαν τα δίχτυα τα βρήκαν άδεια και τρυπημένα από τα ορκίνια [iv]. Την ατυχία τους την έριξαν στον Άγιο και αποφάσισαν να τον κυνηγήσουν για να τον σκοτώσουν. Ο Απόστολος Παύλος κρύφτηκε πίσω από μια αγελάδα και όταν τον βρήκαν, χτύπησε με το ραβδί του τον βράχο που βρίσκεται σήμερα η εκκλησία Πέτρου και Παύλου, και άνοιξε ένα μεγάλο χάσμα. Αυτό τον οδήγησε στο πρώτο πόδι της Χαλκιδικής, στη Κασσάνδρα. Και εκεί σήμερα σώζεται ομώνυμη σπηλιά με αγίασμα και εκκλησία του Αποστόλου Παύλου κοντά στο σημερινό χωριό της Νέας Φώκαιας. Όμως οι Λαδιαβήτες δεν έμειναν ατιμώρητοι. Ο Άγιος Παύλος τους καταράστηκε να τους έρχεται αίμα από πίσω όταν τρώνε αγελαδινό κρέας. Κάτι που ισχύει σε πολλούς Λαδιαβήτες ως σήμερα!

Την παράδοση αυτή τη βρίσκουμε καταγεγραμμένη με ελαφρές διαφοροποιήσεις στο ανέκδοτο έργο «Τα Μαδεμοχωριακά» του ηπειρώτη δασκάλου, εγκατεστημένου στην Ιερισσό, Νικόλαου Βουργαρελίδη το 1883, στο βιβλίο του Γεράσιμου Σμυρνάκη, «Το Άγιον Όρος», το 1903, στο άρθρο του Ι. Αποστολίδη, «οι Παυλοκαταραμένοι» στα Χρονικά της Χαλκιδικής, τ.2,1961, και σε π.α.

Ο ναός των ισαποστόλων Πέτρου και Παύλου ή του Αγίου Παύλου όπως τον γνωρίζουν οι κάτοικοι της περιοχής, βρίσκεται ανατολικά της σημερινής κωμόπολης σε μια όμορφη αμφιθεατρική τοποθεσία που αδικείται από την παρακείμενη εθνική οδό Θεσσαλονίκης- Ουρανούπολης. Εντός του ναού βρίσκεται το σπήλαιο και το αγίασμα του Αποστόλου Παύλου. Κάθε χρόνο στη πανήγυρη, οι πιστοί κατεβαίνουν τα σκαλοπάτια που οδηγούν στο σπήλαιο και αφού πάρουν το αγίασμα, σχηματίζουν σταυρό, οι γυναίκες στον κόρφο τους και οι άνδρες στο μέτωπο, από τα ασβεστολιθικά πετρώματα της σπηλιάς. Αντίστοιχη πανήγυρη

γίνεται και στην έξοδο του Αποστόλου Παύλου στο σπήλαιο της Κασσάνδρας.

Το σπήλαιο στην Ιερισσό, υποστηρίζει ο κος Ιωακείμ Παπάγγελος, είναι αρχαία στοά υδρομαστεύσεως σκαμμένη στον μαλακό ασβεστολιθικό βράχο[i]. Ο Ιωάννης Αποστολίδης πιστεύει ότι στο σημείο αυτό υπήρχε αρχαίο μαντείο του Απόλλωνα[ii]. Την εικασία αυτή, ότι κάποιο ιερό υπήρχε κατά τους αρχαίους χρόνους, ενισχύει η ανακάλυψη από τους οικοδόμους του ναού το 1872, δύο ανάγλυφων αρχαίων αγαλμάτων στο χώρο της σημερινής εκκλησίας. Δυστυχώς, από ότι μας σώζει ο συντάκτης του άρθρου της εφημερίδας «Νεολόγος» Κωνσταντινουπόλεως στις 25-12 του 1872, σ.1, τα ανάγλυφα αυτά θρυμματίστηκαν και χρησιμοποιήθηκαν ως οικοδομικό υλικό!

Από την πρωτοχριστιανική Άκανθο σώζεται σήμερα, σε ερειπιώδη κατάσταση, η παλαιοχριστιανική βασιλική της Ιερισσού του 4ου- 5ου αιώνα[i].

Η πρώτη αναφορά στο προσκύνημα του Αποστόλου Παύλου στην Ιερισσό γίνεται τον 11οαιώνα και στα βυζαντινά χρόνια χτίστηκε εκκλησία με εξαιρετικά μαρμάρινα αρχιτεκτονικά μέλη. Ένα από αυτά διασώθηκε και εκτίθεται σήμερα στην συλλογή του Πύργου του Προσφορίου στην Ουρανούπολη, (Ιωακείμ Παπάγγελος, [Ο Απόστολος Παύλος στην Χαλκιδική] 2013).

Στην περιοχή αυτή γίνεται αναφορά τον 10ο αιώνα στην Πατριαρχική μονή του Σπηλαιώτου. Απορροφήθηκε αργότερα από την Ι. Μονή των Ιβήρων[ii]. Δεν έχει ακόμα εντοπισθεί.

Μέχρι το 1937 ο ναός και το αγίασμα ανήκαν στο μετόχι της Ι. Μονής Κουτλουμουσίου και την ευθύνη της πανήγυρης την είχαν οι πατέρες του Μοναστηριού. Το 1937 το μετόχι απαλλοτριώθηκε και δόθηκε σε ακτήμονες της Ιερισσού.

Παλιότερες αναφορές του 19ου και των αρχών του 20ου αιώνα κάνουν λόγο για 2 σπήλαια που ανάβλυζε αγίασμα (Ν. Βουργαρελίδης, Γ. Σμυρνάκης κ.α). Στην εφημερίδα «Νεολόγος[iii]» του 1872 διαβάζουμε: (… εις τα αριστερά του άντρου υπάρχει έτερον τι μικρότερον εξ ου πηγάζει άφθονον ύδωρ, «αγίασμα» υπό των εγχωρίων καλούμενον, …). Σήμερα το δεύτερο και μικρότερο σπήλαιο έχει χαθεί.

Κατά τη διάνοιξη της εθνικής οδού Ιερισσού- Ουρανούπολης στις αρχές του 1970 από τη ΜΟΜΑ, μαρτυρείται από τους εργάτες του δρόμου η ύπαρξη “χάσματος [iv]” στο ύψος της εκκλησίας του Αποστόλου Παύλου που αναγκάστηκαν να το μπαζώσουν.

Ο παλιός ναός καταστράφηκε στον καταστρεπτικό σεισμό του 1932. Την εκ νέου

οικοδόμηση του την ανέλαβαν οι γυναίκες της «Χριστιανικής Κίνησης Ιερισσού» με επικεφαλής την Πολυγυρινή δασκάλα της Ιερισσού Στέλλα Ζαμπούνη Κουντούρη. Αεικίνητες συμπαραστάτες είχε την Ευαγγελία Τσακούλη, την Μαρίκα Σωτηρίου και την Αθηνά Τσιριγώτη[i]. Οικοδομικό υλικό έστελνε το Άγιο Όρος και με μεγάλο κόπο και θυσίες ο ναός αποπερατώθηκε το 1952. Πρόσφατα ανακαινίστηκε με την οικονομική βοήθεια του κου Ιωάννη Καρρά.

Η βαθιά ριζωμένη θρησκευτική παράδοση της έλευσης του Αποστόλου Παύλου στην Ιερισσό είναι βαθιά ριζωμένη και σε πολλά παλιά χωριά της Χαλκιδικής. Εκτός από το αγίασμα και τον ναό του Αποστόλου Παύλου στη χερσόνησο της Κασσάνδρας, που όπως είδαμε είναι στενά συνδεδεμένα και αποτελούν συνέχεια της παράδοσης της Ιερισσού, έντονη είναι η παρουσία του και στη θρησκευτική παράδοση του χωριού της Νικήτης. Εκεί του αποδίδονται πολλά θαύματα και μαγικές ιδιότητες. Στη περιοχή «Ελιά» υπήρχε παλαιοχριστιανικός ναός των Αποστόλων Πέτρου και Παύλου που καταστράφηκε τον 6ο αιώνα[i]. Στο χωριό Δουμπιά αναφέρεται ότι διήλθε ο Απόστολος Παύλος και σταμάτησε να δροσιστεί και να λουστεί στις γνωστές ιαματικές πηγές του χωριού.

Κατά τον κο Ιωακείμ Παπάγελο[i]: “η σύνδεση τόσων μερών της Χαλκιδικής με την «δράση» του Παύλου δε πρέπει να περάσει απαρατήρητη… Η ανυπαρξία κάποιας αναφοράς στις Πράξεις των Αποστόλων για επαφές του Παύλου με την Κασσάνδρεια ή άλλον τόπο της Χαλκιδικής δεν αποτελεί στοιχείο αρνητικό, γιατί είναι γνωστές και άλλες περιοχές όπου έδρασε ο Απόστολος, χωρίς οι Πράξεις να αναφέρουν κάτι σχετικό… [ii]”.

Με αυτόν τον τρόπο δε μπορούμε να δεχτούμε με σιγουριά αλλά ούτε και να αποκλείσουμε την έλευση του Αποστόλου Παύλου στην Χαλκιδική. Πρέπει να σεβαστούμε και να στηριχτούμε στη παράδοση του λαού, όπως την σέβεται και στηρίζεται πάνω της αιώνες τώρα η Ορθόδοξη εκκλησία.

[i] Με την άποψη αυτή συμφωνεί ο α. καθηγητής της Εκκλησιαστικής Ιστορίας της Ανωτάτης Εκκλησιαστικής Ακαδημίας Θεσσαλονίκης κος Δημήτριος Παπάζης
[ii] Δημήτριος Παπάζης, Παραδόσεις για διέλευση του Αποστόλου Παύλου από τη Χαλκιδική, σ. 426- 427.[i] Δημήτριος Παπάζης, Παραδόσεις για διέλευση του Αποστόλου Παύλου από τη Χαλκιδική, σ. 426.

[i] Στέλλα Ζαμπούνη Κουντούρη, Αναμνήσεις από την Ιερισσό, Κύτταρο Ιερισσού, τεύχος 03/2010.[i] Ιωακείμ Αθ. Παπάγγελος- Κλεάνθης Δημ. Δούκας, Η παλαιοχριστιανική βασιλική της Ιερισσού, Κύτταρο Ιερισσού 6 (2011), σ.14.
[ii] Διονυσία Παπαχρυσάνθου, Ο Αθωνικός Μοναχισμός, Μ.Ι.Ε.Τ, 1992, σ. 135.
[iii] Εφ. Νεολόγος, 25- 12- 1872, σ.1.
[iv] Μήπως ήταν σπήλαια;[i] Ιωακείμ Παπάγγελος, [Ο Απόστολος Παύλος στην

Χαλκιδική], Παγχαλκιδικός Λόγος, τεύχος 15, Απρίλιος- Μάιος- Ιούνιος 2013, σ. 9-10.

[ii] Ι. Αποστολίδης, Οι «Παυλοκαταραμένοι» της Ιερισσού, Χ.Τ.Χ, τ. 2/1961, σ. 233.[i] Ιωακείμ Παπάγγελος, [Ο Απόστολος Παύλος στην Χαλκιδική], Παγχαλκιδικός Λόγος, τεύχος 15, Απρίλιος- Μάιος- Ιούνιος 2013, σ. 9- 10.

[ii] Χρήστος Καραστέργιος, [Αλαδιάβα, το ξεχασμένο χωριό], Κύτταρο Ιερισσού, τεύχος 06/2011, σ. 1-4-5.

[iii] Αναδημοσίευση στο «Μακεδονικόν Ημερολόγιον» το 1913.

[iv] Ορκίνι, είδος μικρού τόνου που αναπαράγεται στο κόλπο της Ιερισσού. Από αυτό το ψάρι πήραν οι Ιερισσιώτες το προσωνύμιο «Ορκινάδες»!